

gevaar niet langer dreigt van de zijde van het handjevol parelvisseren, waarvan naar verluidt er overigens slechts nog één zijn volledige en karige bestaan vindt in deze uitstervende bedrijfstak, maar door waterverontreiniging. De Europese parelmossel leeft, zoals gezegd, uitsluitend in snelstromende koele, kristalheldere en mineraalarme beken en rivieren met een steenachtig stroombed. In Schotland waakt men, evenals trouwens in Ierland, tegen overmatige watervervuiling vanwege de (voor het toerisme zo belangrijke) sportvisserij op forel en zalm, en ook in verband met de niet onaanzienlijke beroepszalmvisserij, maar de parelmossel is wellicht nog minder tolerant dan deze vis-

soorten en kon wel eens groter gevaar lopen.

Voor diegenen die zich voor rivierparels interesseren en van plan zijn Schotland te bezoeken, loont een bezoek aan de juweliersfirma van Alistair Cairncross in Perth zeer zeker de moeite, al is het niet direct om te kopen (U kunt er overigens wel terecht, zelfs voor een compleet halsnoer van gesorteerde Schotse parels mits U bereid is daarvoor de zachte prijs van, zeg, £ 1500.— neer te tellen), dan toch om eens een keer in de etalage echte rivierparels te kunnen bekijken. Als ik zelf eens op de parelvangst zal zijn geweest dan hoop ik daarover later nog meer wetenswaardigs te kunnen berichten.

Over enige nieuwe vondsten van de Ruige dwergvleermuis, *Pipistrellus nathusii*, in Nederland

G. M. W. VAN DE KAMP-HILT
en P. J. H. VAN BREE.
(Zoölogisch Museum, Amsterdam)

In 1930 publiceerde Van den Brink (3) als eerste de vondst van drie exemplaren van de Ruige dwergvleermuis in Nederland. De dieren kwamen uit een nestkastje te Joure en werden op 30 augustus 1929 ontdekt. Na de vondst van deze soort en de beschrijving ervan, werden geen andere exemplaren meer als zodanig herkend. Wel werd daarna in overzichten van de Nederlandse vleermuisfauna de soort *Pipistrellus nathusii* (Keyserling & Blasius, 1839) steeds opgenomen.

Landsman (8) en Eykman (5) schrijven respectievelijk: „gezien hare verspreiding in Europa is het waarschijnlijk, dat *nathusii* vaker in ons land voorkomt, althans in het noorden. De grote gelijkens met

P. pipistrellus heeft haar m.i. over het hoofd doen zien” en „komt echter vermoedelijk veel meer voor dan men denkt, doch wordt met de grote gelijkens met *pipistrellus* over het hoofd gezien. IJsseling en Scheygrond (11) zijn iets voorzigtiger en schrijven: „vermoedelijk komt zij ook elders wel voor”. In hun laatste boek (12) wordt dit: „tot dus ver zijn van deze soort slechts enkele exemplaren uit ons land bekend, niet uit België”. Van den Brink (4), Bels (1) en Van Eyndhoven (6) nemen de Ruige dwergvleermuis in hun overzichten op zonder verder commentaar.

Ondanks de voorspellende woorden van Landsman en Eykman waren we toch min

Fig. 1. *Herkomst van de door ons onderzochte dwergvleermuizen: Pipistrellus pipistrellus en P. nathusii. De vindplaats Joure naar Van den Brink (3).*

of meer verbaasd toen bij een onderzoek over dwergvleermuizen uit Nederland bleek, dat bij 64 exemplaren er 8 waren, die tot de soort *P. nathusii* behoorden. De onderzochte dieren kwamen deels uit de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam, deels uit de verzameling van Dr. P. F. van Heerdt en Dr. J. W. Sluiter te Utrecht. We willen hierbij nogmaals deze beide onderzoekers danken voor hun welwillende medewerking en voor het uitlenen van hun materiaal.

Met zekerheid konden we *P. nathusii* vaststellen afkomstig uit Bergen (Nh.), Amsterdam, Haarlem (Haarlemmerhout), Woerden, Utrecht, Doorn en Wilp (bij Deventer). Van een jong dier uit Bussum en de resten van een dwergvleermuis uit Utrecht konden we niet goed bepalen of zij behoorden tot *P. pipistrellus* of *P. nathusii*. De rest van het door ons onderzochte materiaal bestond uit de Gewone dwergvleermuis, *P. pipistrellus* (Schreber, 1774). Nu blijkt dat na onderzoek van een aantal

dwergvleermuizen er een betrekkelijk hoog percentage tot een zogenaamde zeer zeldzame soort behoort, zou men zich af kunnen vragen waarom men niet eerder meer exemplaren van die soort herkend heeft. Op deze vraag kunnen we meteen het antwoord geven.

We hebben bij de door ons onderzochte vleermuizen, in alcohol geconserveerde dieren en verdroogd gevonden exemplaren, geen enkel uitwendig kenmerk gevonden om met zekerheid de Gewone dwergvleermuis van de Ruige dwergvleermuis te scheiden. De in de vleermuis-litteratuur genoemde kenmerken zijn zo variabel dat ze voor een verantwoorde determinatie onbruikbaar zijn. Zelfs het veel genoemde verschil in lengte van de duim ten opzichte van de breedte van de pols (*P. pipistrellus* met duimlengte maximaal gelijk aan de polsbreedte; *P. nathusii* met duim langer dan de pols breed is) konden we niet bij alle dieren vinden. Het verschil in grootte is reëel (*P. nathusii* is de grootste van de twee soorten), maar weer

te gering om alleen daarvan gebruik te maken bij de determinatie.

Voorlopig luidt onze conclusie, dat de soorten alleen met zekerheid onderscheiden kunnen worden op verschillen in de schedelmaten en verschillen in de vorm en plaatsing der tanden en kiezen, bij mannelijke dieren bovendien ook op het verschil in vorm van het baculum (penisbeen). De eerstgenoemde verschillen zijn uitvoerig beschreven door Blasius (2) en Miller (9), de verschillen in baculumvorm door Topal (10) en Lanza (7).

Daar onze ervaringen slechts gebaseerd zijn op onderzoek van dode dieren, zou het de moeite waard zijn om in het vervolg levende dwergvleermuizen nauwkeurig te bekijken. Het is misschien toch wel mogelijk de soorten in het veld van elkaar te onderscheiden. Het is alleen bezwaarlijk dat men, om de determinatie te controleren, het dier zal moeten doden. Een bezwaar dat, bij de toch al in aantal afnemende vleermuisbevolking van ons land, betrekkelijk groot is.

S u m m a r y

In this note new faunistic records are given on *Pipistrellus nathusii* in the Netherlands (see map). Up to now this species was only known from Joure, where in 1929 three specimens were found by Van den Brink (3).

L i t t e r a t u u r :

1. L. Bels (1952). Fifteen years of bat banding in the Netherlands. Publ. Natuurhist. Gen. Limburg V: 1-99.
2. J. H. Blasius (1857). Naturgeschichte der Säugethiere Deutschlands, Braunschweig, 1-VI: 1-549.
3. F. H. van den Brink (1930). Observations mammalogiques dans les Pays-Bas I. Tijdschr. Ned. Dierk. Ver. (3) II: 43-46.
4. F. H. van den Brink (1943). Lijst van Nederlandsche Vertebrata, 's-Gravenhage, I-XIII: 1-56.
5. C. Eykman (1937). De Nederlandse zoogdieren. Deel II, Vleermuizen, roofdieren en hoefdieren, Rotterdam: 1-112.
6. G. L. van Eyndhoven (1955). De Nederlandse vleermuizen en hun trek. Wetenschappelijke Mededeling no. 17. Kon. Ned. Natuurhist. Ver.: 1-35.
7. B. Lanza (1959). Notizie sull'osso peniale dei chiroterri Europei e su alcuni casi di parallelismo morfologico. Mon. Zool. Ital. 67 (1/2): 1-14.
8. H. Landsman (1933). Het determineren van de Nederlandsche Chiroptera. Nat. Hist. Museum, Rotterdam (no. 2): 21-31.

9. G. S. Miller (1912). Catalogue of the mammals of Western Europe, British Museum - London, I-XV: 1-1019.
10. G. Topal (1958). Morphological studies on the os penis of bats in the Carpathian Basin. Ann. Hist. Nat. Mus. Hungar. 50 (n.s. 9): 331-342.
11. M. A. IJsseling & A. Scheygrond (1950). De zoogdieren van Nederland. 2e druk. Zutphen, I-VIII: 1-544 + 2. (1e druk-1943).
12. M. A. IJsseling & A. Scheygrond (1962). Onze zoogdieren. Zutphen, I-X: 1-310.

Over de plantengroei van een nieuw duinmeer bij Schoorl

J. G. R. WARTENA.

Bijna alle duinen langs de kust van Noord-Zuidholland zijn de laatste halve eeuw tengevolge van wateronttrekking en bebossing met naalddhout sterk uitgedroogd. De vroeger zo algemene duinmeren zijn schaars geworden en de duinbeken zijn nog slechts een legende. Gelukkig is men er op verschillende manieren toe overgegaan om het water in de duinen weer bereikbaar te maken. Niet alleen door het inlaten van rivierwater of het opstuwen van duinwater (op Texel en Terschelling), maar ook door het graven van kunstmatige duinplassen. Die graverij is voor de duinbeheerder nogal aantrekkelijk vanwege de verkoop van het zand dat hierbij vrij komt. De plassen worden daarna meestal gebruikt voor recreatieve doeleinden of als natuureservaat beheerd.

Nu kan men twisten over het voor en tegen van deze gegraven plassen. Niet alleen heeft een open plas een sterke verdamping tengevolge, waardoor de uitdroging nog verder voortschrijdt, ook worden de natuurlijke duinvormen dikwijls verstoord, zodat het duinlandschap eerder geschonden dan verrijkt wordt. Deze bezwaren kunnen echter min of meer ondervangen worden, wanneer men met een enkele

plas volstaat, en er niet, zoals bv. in de Kennemerduinen, hele reeksen van aanlegt. Zo'n plas moet dan niet meer zijn dan een uitdieping van een vallei, die in vroeger tijd het gehele jaar, of tenminste gedurende de winter blank stond.

Het uitgestrekte duingebied bij Schoorl is een typisch voorbeeld van een natuurgebied, dat de laatste decennia sterk verarmd is door een groot watertekort. Nog maar enkele tientallen jaren geleden kon men 's winters grote schaatstochten maken over het bevroren wateroppervlak van de uitgestrekte duinvalleien. Nog langer geleden heeft Hildebrand in zijn Camera Obscura de talrijke beekjes beschreven, die tussen Bergen en Schoorl naar de voet van de binnenduinen kronkelden.

De begroeiing van de tegenwoordige valleien herinnert nog aan die oude toestand doordat temidden van de struikheidevegetaties nog veel Dopheide en Pijpestrootje groeien en in mindere mate Gagel en Grauwe Wilg. Hier en daar bij een uitgegraven putje vindt men nog Trekrus, Waternavel, zonnedauw en veenmos, maar die plaatsen zijn schaars en, wat hun oppervlakte betreft, vrijwel te verwaarlozen. In een van deze duinvalleien, het zg.